

Határozatok Tára

MELCHIOR WATHELET
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2016. április 14.¹

C-115/15. sz. ügy

**Secretary of State for the Home Department
kontra
NA**

(a Court of Appeal [England & Wales] [Civil Division] [fellebbviteli bíróság, Anglia és Wales, polgári tanács] [Egyesült Királyság] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal — EUMSZ 20. cikk és EUMSZ 21. cikk — A 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdésének c) pontja — Házasság felbontása — Másik európai uniós tagállam állampolgárságával rendelkező kiskorú gyermekek felett szülői felügyeletet gyakorló harmadik országbeli állampolgár tartózkodási jogának megtartása — Az 1612/68 rendelet 12. cikkének első albekezdése”

I – Bevezetés

1. A jelen ügy középpontjában az a kérdés áll, hogy egy harmadik ország állampolgára, aki egy európai uniós polgár házastársaként tartózkodott egy tagállam területén ezen uniós polgárral együtt, tartózkodhat-e továbbra is ebben a tagállamban annak ellenére, hogy az uniós polgár véglegesen elhagyta a szóban forgó tagállamot, és távozását követően a házasság felbontása iránt eljárás indult.

2. A Bíróság korábban már foglalkozott ezzel a kérdéssel a Singh és társai ítélet (C-218/14, EU:C:2015:476) alapjául szolgáló ügyben. Ettől az előbbi ügytől eltérően azonban a házastárs távozása és a házasság ezt követő felbontása családon belüli erőszakkal összefüggésben történik. Márpedig, bár az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2004. április 29-i 2004/38/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv² 13. cikkének (2) bekezdése magában foglalja ezt az esetet, a Bíróságnak eddig nem volt alkalma annak értelmezésére.

3. Két olyan gyermek jelenléte a fogadó állam területén, akik egy uniós polgár és egy harmadik országbeli állampolgár házasságából származnak, lehetőséget ad a Bíróság számára arra is, hogy pontosítsa a Ruiz Zambrano-ítélet (C-34/09, EU:C:2011:124) által megteremtett ítélkezési gyakorlat szerinti „jogok lényegétől való megfosztottság” tesztjének értékelési kritériumait.

¹ — Eredeti nyelv: francia.

² — HL L 158., 77. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 5. kötet, 46. o.

II – Jogi háttér

A – Az EUM-Szerződés

4. Az EUMSZ 20. cikk előírja, hogy létrejön az uniós polgárság, és ez a jog mindenkit megillet, aki valamely tagállam állampolgára. E cikk (2) bekezdése értelmében az uniós polgárok egyebek mellett „jogosultak a tagállamok területén szabadon mozogni és tartózkodni”. Az EUMSZ 20. cikk (2) bekezdésének második albekezdése szerint e jog „a Szerződésekben és a végrehajtás[ára] elfogadott intézkedésekben megállapított feltételekkel és korlátozásokkal” gyakorolható.

5. Az EUMSZ 21. cikk ugyanakkor úgy rendelkezik, hogy noha minden uniós polgárnak joga van a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz, ez a jog „a Szerződésekben és a végrehajtásukra hozott intézkedésekben megállapított korlátozásokkal és feltételekkel” gyakorolható.

B – A 2004/38 irányelv

6. A 2004/38 irányelv (15) preambulumbekkezdése értelmében „[a] családtagok részére jogi védelmet kell nyújtani azokra az esetekre, ha az uniós polgár meghal, ha válásra [helyesen: a házasság felbontására], a házasság érvénytelenítésére vagy a regisztrált élettársi kapcsolat megszüntetésére kerül sor. Tekintettel a családi életre és az emberi méltóságra, és bizonyos feltételek mellett a visszaélések elkerülésére, intézkedéseket kell hozni annak biztosítására, hogy ilyen esetben azok a családtagok, akik már a fogadó tagállam területén tartózkodnak, kizárólag személyes alapon megtarthassák tartózkodási jogukat”.

7. A 2004/38 irányelv 7. cikke a következőképpen szabályozza a három hónapot meghaladó tartózkodást:

„(1) Valamennyi uniós polgárt megilleti a tartózkodás joga egy másik tagállam területén három hónapot meghaladó időtartamra, ha:

- a) munkavállalók vagy önálló vállalkozók a fogadó tagállamban; vagy
- b) elegendő forrásokkal rendelkeznek önmaguk és családtagjaik számára ahhoz, hogy ne jelentsenek indokolatlan terhet [helyesen: ne jelentsenek terhet] a fogadó tagállam szociális segítségnyújtási rendszerére tartózkodásuk időtartama alatt, és a fogadó tagállamban teljes körű egészségbiztosítással rendelkeznek; [...]

[...]

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott tartózkodás jogát ki kell terjeszteni azokra a családtagokra, akik nem valamelyik tagállam állampolgárai, és az uniós polgárt kísérik vagy hozzá csatlakoznak a fogadó tagállamban, feltéve hogy az uniós polgár megfelel az (1) bekezdés a), b) vagy c) pontjában említett feltételeknek.

[...]”

8. A 2004/38 irányelv 13. cikkének (2) bekezdése szerint:

„A második albekezdés sérelme nélkül a válás [helyesen: házasság felbontása], az uniós polgár házasságának érvénytelenítése vagy a 2. cikk 2. b) pontjában említett regisztrált élettársi kapcsolatának megszüntetése nem érinti azon családtagjainak tartózkodási jogát, akik nem valamelyik tagállam állampolgárai, ha:

- a) a válásnak, a házasság érvénytelenítésének vagy a 2. cikk 2. b) pontjában említett regisztrált élettársi kapcsolat megszüntetésének kezdeményezését megelőzően [helyesen: a házasság felbontására vagy a házasság érvénytelenítésére irányuló bírósági eljárást, vagy a 2. cikk 2. b) pontjában említett regisztrált élettársi kapcsolat megszüntetését megelőzően] a házasság vagy a regisztrált élettársi kapcsolat legalább három évig fennállt, ebből egy évig a fogadó tagállamban; vagy
- b) a házastársak vagy a 2. cikk 2. b) pontjában említett élettársak közötti megegyezés vagy bírósági végzés alapján az a házastárs vagy élettárs gyakorol szülői felügyeleti jogot, aki nem valamelyik tagállam állampolgára; vagy
- c) ezt olyan különlegesen bonyolult körülmények indokolják, mint a házasság vagy regisztrált élettársi kapcsolat fennállása alatti családon belüli erőszak áldozatává válás; vagy
- d) a házastársak vagy a 2. cikk 2. b) pontjában említett élettársak közötti megegyezés vagy bírósági végzés alapján az a házastárs vagy élettárs rendelkezik a kiskorú gyermek láthatásának jogával, aki nem valamelyik tagállam állampolgára, feltéve hogy a bíróság úgy rendelkezett, hogy a láthatásnak a fogadó tagállamban kell történnie; és mindaddig, amíg ezt előírták.

A huzamos tartózkodási jog elnyeréséig az érintett személyek tartózkodási joga továbbra is attól a követelménytől függ, hogy bizonyítani tudják, hogy munkavállalók vagy önálló vállalkozók, vagy elegendő forrással rendelkeznek önmaguk és családtagjaik számára ahhoz, hogy ne jelentsenek terhet a fogadó tagállam szociális segítségnyújtási rendszerére tartózkodásuk ideje alatt, és teljes körű egészségbiztosítással rendelkeznek a fogadó tagállamban, vagy a fogadó tagállamban már beilleszkedett olyan család tagjai, amelynek egyik tagja megfelel ezeknek a feltételeknek. Az »elegendő forrást« a 8. cikk (4) bekezdése határozza meg.

Ezek a családtagok kizárólag személyes alapon tartják meg tartózkodási jogukat.”

9. Végül a 2004/38 irányelv 16. cikkének (1) bekezdése előírja, hogy azok az uniós polgárok, akik jogszerűen öt éven át folyamatosan tartózkodtak a fogadó tagállamban, huzamos tartózkodási jogot nyernek ott. Ugyanezen cikk (2) bekezdése értelmében ezt a szabályt „azokra a családtagokra is alkalmazni kell, akik nem valamelyik tagállam állampolgárai, és az uniós polgárral jogszerűen öt éven át folyamatosan tartózkodtak a fogadó tagállamban”.

C – Az 1612/68/EGK rendelet

10. A munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról szóló, 1968. október 15-i 1612/68/EGK tanácsi rendelet³ 12. cikkének első albekezdése szerint „[e]gy másik tagállamban foglalkoztatott vagy alkalmazásban álló állampolgár gyermekei, ha a gyermekek a fogadó állam területén laknak, az állam saját állampolgáraiéval azonos feltételekkel nyernek felvételt általános oktatási intézménybe, szakmunkás- és egyéb szakképzésre”.

3 — HL L 257., 2. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 1. kötet, 15. o.

III – Az alapügy tényállása

11. NA pakisztáni állampolgár. 2003 szeptemberében Karacsiban (Pakisztán) férjhez ment KA-hoz. KA, aki korábban Németországba költözött, és ott tartózkodott, megszerezte a német állampolgárságot.

12. 2004 márciusában a házaspár az Egyesült Királyságba költözött, és 2005. november 7-én NA 2009. szeptember 21-ig érvényes tartózkodási engedélyt kapott.

13. Kapcsolatuk azonban olyannyira megromlott, hogy NA többször családon belüli erőszak áldozatául esett. KA, az NA-val (aki akkor több mint 5 hónapos terhes volt) szemben elkövetett egyik bántalmazást követően NA-t 2006 októberében elhagyta a házastársak közös lakóhelyét. 2006 decemberében véglegesen elhagyta az Egyesült Királyságot, és visszatért Pakisztánba.

14. Amíg az Egyesült Királyságban tartózkodott, KA vagy munkavállaló, vagy önálló vállalkozó volt. 2006. december 5-én KA kérte az Egyesült Királyság hatóságaitól, hogy vonják vissza NA tartózkodási engedélyét azon az alapon, hogy KA állandó jelleggel Pakisztánba költözött. Kérte, hogy tájékoztassák őt a tartózkodási engedély visszavonásáról.

15. KA NA-tól egy 2007. március 13-i, Karacsiban kimondott talaq⁴ útján kívánt elválni. 2008 szeptemberében NA indította meg a házasság felbontása iránti eljárást az Egyesült Királyságban. A házasságot felbontó jogerős ítéletet 2009. augusztus 4-én hozták meg, és a házaspár két lánya feletti szülői felügyeleti jogot NA részére ítélték meg.

16. MA 2005. november 14-én, IA 2007. február 3-án született. Mindketten német állampolgárok, és MA 2009 januárja, IA pedig 2010 szeptembere óta az Egyesült Királyságban folytatja tanulmányait.

17. NA az Egyesült Királyságban való huzamos tartózkodásra jogosító engedély kiállítását kérte, amely kérelmét elutasították.

18. NA fellebbezést nyújtott be ezzel az elutasító határozattal szemben. Az elsőfokú bíróság elutasította ezt a fellebbezést. 2013. február 22-én azonban a másodfokon eljáró Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) (másodfokú bíróság [bevándorlási és menekültügyi tanács], Egyesült Királyság) megváltoztatta az elsőfokú ítéletet.

19. A fenti bíróság először is megerősítette, hogy NA nem jogosult tartózkodási jogának megtartására a 2004/38 irányelv 13. cikkének (2) bekezdése alapján, mivel a házasság felbontásának időpontjában KA ebben a tagállamban már nem gyakorolta a Szerződésből eredő jogait.

20. Ezután azonban azt állapította meg, hogy NA-t tartózkodási jog illeti meg egyrészt a Ruiz Zambrano-ítéletben (C-34/09, EU:C:2011:124) kimondott elvek alkalmazásával az EUMSZ 20. cikk értelmében, másrészt az 1612/68 rendelet 12. cikke értelmében.

21. Végül, tekintettel arra, hogy nem volt vitatott, hogy NA egyesült királyságbeli tartózkodási jogának az elutasítása esetén gyermekei, MA és IA kénytelenek lennének vele együtt elhagyni a fenti tagállamot, mivel NA kizárólagos szülői felügyeleti jogot gyakorol felettük, az Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) (másodfokú bíróság [bevándorlási és menekültügyi tanács], Egyesült Királyság) – annak megállapítása mellett, hogy MA és IA tervezett kitoloncolása az Egyesült Királyságból sértené e gyermekeknek az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én aláírt európai egyezmény (kihirdette: az 1993. évi XXXI. tv.; a továbbiakban: EJE) 8. cikke által biztosított jogait – helyt adott az NA által a fenti rendelkezés alapján előterjesztett fellebbezésnek.

4 — A házasság felbontásának olyan egyoldalú formájáról van szó, amely a pakisztáni jog szerint törvényes, az Egyesült Királyság azonban azt nem ismeri el.

22. NA ezen ítélet ellen fellebbezést nyújtott be a 2004/38 irányelv 13. cikkének (2) bekezdésén alapuló tartózkodási jog megtagadása vonatkozásában. A brit hatóságok szintén fellebbezést nyújtottak be az ítélet ellen NA tartózkodási jogára vonatkozóan, amelyet egyrészt az EUMSZ 20. cikkre, másrészt az 1612/68 rendelet 12. cikkére alapoztak. Az ítéletnek az EJEE 8. cikkére vonatkozó megállapításait ugyanakkor egyik fél sem vitatta.

23. Ebben az összefüggésben a Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (fellebbviteli bíróság [Anglia és Wales] [polgári tanács], Egyesült Királyság) 2014. július 17-én és 2015. február 25-én hozott ítéleteivel úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából négy kérdést terjeszt a Bíróság elé.

IV – Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem és a Bíróság előtti eljárás

24. A Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (fellebbviteli bíróság [Anglia és Wales] [polgári tanács], Egyesült Királyság) a 2015. február 25-én hozott, és a Bírósághoz 2015. március 6-án érkezett határozatával tehát előzetes döntéshozatal céljából az alábbi kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

- „1. Valamely harmadik tagállam állampolgárának, aki egy uniós polgár volt házastársa, tudnia kell-e bizonyítani, hogy korábbi házastársa a házasságuk felbontásának idején élt a Szerződésből eredő jogaival a fogadó tagállamban, ahhoz, hogy a 2004/38 irányelv 13. cikkének (2) bekezdése szerinti tartózkodási jogát megtartsa?
2. Valamely uniós polgárnak uniós jog biztosította joga van-e ahhoz, hogy egy fogadó tagállamban tartózkodjon az EUMSZ 20. és az EUMSZ 21. cikk szerint, akkor, ha az uniós polgár az EU-ban egyedül az állampolgársága szerinti államban tartózkodhat, ám valamely illetékes bíróság megállapítja azt a tényt, hogy amennyiben az uniós polgárt kitoloncolják a fogadó tagállamból az állampolgársága szerinti tagállamba, ez sértené az EJEE 8. cikkét, vagy pedig az EU Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: Charta) 7. cikkét?
3. Amennyiben a fenti 2. kérdésben szereplő uniós polgár egy gyermek, ennek a gyermeknek a kizárólagos felügyeletét ellátó szülő származtatott tartózkodási jogot élvez-e a fogadó tagállamban, ha a szülőnek a fogadó tagállamból való kitoloncolása esetén a gyermeknek vele kellene tartania?
4. Valamely gyermeknek joga van-e a fogadó tagállamban tartózkodnia az 1612/68/EGK rendelet 12. cikke (jelenleg a munkavállalók Unión belüli szabad mozgásáról szóló, 2011. április 5-i 492/2011/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet [HL L 141., 1. o.] 10. cikke) értelmében, amennyiben a gyermek azon szülője, aki uniós polgár és a fogadó tagállamban dolgozott, már nem tartózkodik a fogadó tagállamban, mire a gyermek a szóban forgó államban az iskolai tanulmányait megkezdi?”

25. NA, az Aire Centre, az Egyesült Királyság Kormánya, a dán kormány, a holland kormány, a lengyel kormány, valamint az Európai Bizottság írásbeli észrevételeket nyújtott be. Ezenfelül NA, az Aire Centre, az Egyesült Királyság Kormánya, valamint az Európai Bizottság szóban is előadták álláspontjukat a 2016. február 18-án megtartott tárgyaláson.

V – Elemzés

A – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések állítólagos hipotetikus jellegéről

26. Az Egyesült Királyság Kormánya szerint a kérdést előterjesztő bíróság által feltett második és harmadik kérdés hipotetikus jellegű, és a jogvita szempontjából nem releváns, mivel NA és gyermekei tartózkodási jogát az Egyesült Királyságban már elismerték az EJEE 8. cikke alapján. A holland kormány szerint ez a megállapítás valamennyi feltett kérdést hipotetikussá teszi.

27. E tekintetben az állandó ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy a Bíróság és a nemzeti bíróságok közötti, az EUMSZ 267. cikkben előírt együttműködés keretében egyedül az alapügyben eljáró és a meghozandó bírósági döntésért felelős nemzeti bíróság jogosult az előtte folyamatban lévő ügy sajátosságaira figyelemmel megítélni azt, hogy egyrészt az ítélethozatala szempontjából szükséges-e az előzetes döntéshozatal, másrészt a Bíróság számára feltett kérdések jelentősek-e.⁵

28. Ezen ítélkezési gyakorlat szerint „a nemzeti bíróság által saját felelősségére meghatározott jogszabályi és ténybeli háttér alapján – amelynek helyállóságát a Bíróság nem vizsgálhatja – az uniós jog értelmezésére vonatkozóan előterjesztett kérdések releváns voltát vélelmezni kell”⁶.

29. Márpedig a jelen ügyben nem nyilvánvaló, hogy az előterjesztett kérdések alapját képező probléma csupán hipotetikus lenne.

30. Nem zárható ki ugyanis, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a Bíróság által adandó válaszok fogják meghatározni azt, hogy NA jogosult-e bizonyos – az EJEE 8. cikke szerinti tartózkodási jog által biztosított jogosultságok korlátozott volta miatt jelenleg tőle megtagadott – társadalombiztosítási és nem járulékalapú ellátások igénybevételére.⁷ A közvetlenül az uniós jogon alapuló tartózkodási jog legalábbis alkalmas lenne arra, hogy NA-nak magasabb szintű jogbiztonságot nyújtson.⁸

31. Ilyen körülmények között azt javaslom a Bíróságnak, hogy a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdéseket tekintse elfogadhatónak.

B – A 2004/38 irányelv 16. cikkére vonatkozó előzetes észrevételek

32. A kérdést előterjesztő bíróság kérdései az EUMSZ 20. cikknek, az EUMSZ 21. cikknek, a 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdésének és az 1612/68 rendelet 12. cikkének az értelmezésére korlátozódnak.

33. A Bíróságnak azonban korábban már alkalma nyílt tisztázni – többek között egy olyan harmadik országbeli állampolgár tartózkodási jogára vonatkozó ügyben, aki kiskorú uniós polgárok egyenes ági felmenője –, hogy ez a körülmény nem képezi akadályát annak, hogy a Bíróság a nemzeti bíróság részére az uniós jognak az előtte folyamatban lévő ügy elbírálásához esetleg hasznos, összes értelmezési szempontját megadja, függetlenül attól, hogy ezen bíróság kérdéseiben utalt-e azokra.⁹

5 — Lásd ebben az értelemben: *Trespa International* ítélet (C-248/07, EU:C:2008:607, 32. pont).

6 — *Wojciechowski*-ítélet (C-408/14, EU:C:2015:591, 32. pont). Lásd még számos egyéb ítélet mellett: *Pujante Rivera*-ítélet (C-422/14, EU:C:2015:743, 20. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat); *Trespa International* ítélet (C-248/07, EU:C:2008:607, 33. pont).

7 — Lásd ebben az értelemben az NA által benyújtott írásbeli észrevételeket (7. pont).

8 — Lásd ebben az értelemben az Aire Centre által benyújtott írásbeli észrevételeket (3. pont).

9 — Ebben az értelemben lásd különösen: *Aloka és Moudoulou* ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 20. pont).

34. A jelen ügyben a Bizottság írásbeli észrevételeiben felvetette annak lehetőségét, hogy NA huzamos tartózkodási joga a 2004/38 irányelv 16. cikkének (2) bekezdése alapján elismerhető lenne, mégpedig 2009 márciusától kezdődő hatállyal.

35. A 2004/38 irányelv 7. cikkének (2) bekezdése alapján ugyanis a három hónapot meghaladó tartózkodás joga az uniós polgár azon családtagját is megilleti, aki nem valamelyik tagállam állampolgára, és az uniós polgárt kíséri vagy hozzá csatlakozik a fogadó tagállamban, feltéve hogy az uniós polgár megfelel a 2004/38 irányelv 7. cikke (1) bekezdésének a)–c) pontjában említett feltételeknek.¹⁰

36. A 2004/38 irányelv 16. cikkének (2) bekezdése értelmében továbbá, ha a tartózkodás „az uniós polgárral jogszerűen öt éven át folyamatosan [tart] a fogadó tagállamban”, a fenti uniós polgár családtagja, aki nem valamelyik tagállam állampolgára, huzamos tartózkodási jogot nyer ezen a területen.

37. Márpedig a jelen ügyben az ügy Bíróság előtt lévő irataiból kiderül, hogy NA házastársával, az uniós polgár KA-val együtt érkezett az Egyesült Királyság területére 2004 márciusában. Nem vitatott egyébiránt, hogy 2006 decemberében történt távozásáig KA munkavállaló vagy önálló vállalkozó volt. NA tehát eddig az időpontig a 2004/38 irányelv 7. cikkének (2) bekezdése alapján igényelhetne tartózkodási jogot.

38. A későbbiekben az is elismerést nyert, hogy NA kizárólagos felügyeleti joggal rendelkezik két gyermeke felett (akik közül az egyik azelőtt született, hogy KA elhagyta volna a közös otthont), akik német állampolgárságuk révén uniós polgárok.

39. A Bíróság által a Zhu és Chen ítéletben (C-200/02, EU:C:2004:639) lefektetett elvek alapján NA származékos tartózkodási joga folyamatos jelleggel élt tovább gyermekein keresztül.¹¹ A Bíróság szerint ugyanis azok a feltételek, amelyeket a 2004/38 irányelv az uniós polgár gyermek tartózkodási jogosultságára vonatkozóan előír azon tagállam területén, amelynek a gyermek nem állampolgára, akkor teljesülnek, ha *valaki* (nem szükségképpen maga a gyermek, hanem – mint a jelen ügyben – valamelyik szülő) biztosítani tudja, hogy megfelel azoknak az anyagi és egyéb követelményeknek, amelyek ahhoz szükségesek, hogy egy nem dolgozó uniós polgár egy másik tagállamban tartózkodási jogot nyerjen.¹²

40. A Bíróság álláspontja szerint ilyen körülmények között az EUMSZ 20. cikk és a 2004/38 irányelv „határozatlan idejű tartózkodási jogot biztosít a fogadó állam területén valamely tagállam csecsemő- vagy kisgyermekkorban levő olyan kiskorú állampolgára számára, aki megfelelő betegbiztosítás kedvezményezettje, és akit harmadik ország állampolgárságával rendelkező egyik szülője tart el, aki elegendő anyagi fedezettel rendelkezik ahhoz, hogy a kiskorú ne jelentsen terhet a fogadó tagállam költségvetése számára. *Ilyen esetben ugyanezen rendelkezések lehetővé teszik a ténylegesen a gyermek gondját viselő szülő számára, hogy a gyermekkel együtt a fogadó tagállamban tartózkodjék*”¹³.

10 — Azaz munkavállalók vagy önálló vállalkozók a fogadó tagállamban, vagy elegendő forrásokkal rendelkeznek önmaguk és családtagjaik számára ahhoz, hogy ne jelentsenek terhet a fogadó tagállam szociális segítségnyújtási rendszerére, és a fogadó tagállamban teljes körű egészségbiztosítással rendelkeznek, vagy ott tanulmányok folytatása a fő céljuk (feltéve, hogy ugyanúgy teljesítik a forrásokra és egészségbiztosításra vonatkozóan fent felsorolt feltételeket).

11 — Zhu és Chen ítélet (C-200/02, EU:C:2004:639, 45–47. pont). Lásd még: Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 29. pont).

12 — Lásd ebben az értelemben különösen: Zhu és Chen ítélet (C-200/02, EU:C:2004:639, 28. és 30. pont, valamint 41. és 47. pont); Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 27. pont).

13 — Zhu és Chen ítélet (C-200/02, EU:C:2004:639, 47. pont). Kiemelés tőlem.

41. Az NA képviselője által a 2016. február 18-i tárgyaláson előadott magyarázatból az tűnik ki, hogy a jelen ügyben nem teljesülnek az „elegendő forrásra” vonatkozóan előírt feltételek. Azt azonban a nemzeti bíróságnak kell megvizsgálnia, hogy e feltételek teljesültek-e az Egyesült Királyság férj általi elhagyásának az időpontja, és 2009 márciusa között, amely utóbbi időpontban NA már öt éve tartózkodott jogszerűen az Egyesült Királyság területén. Ha a kérdést előterjesztő bíróság NA részéről öt év időtartamú, folyamatos „jogszerű tartózkodás” fennállását állapítaná meg, akkor ez utóbbi ettől a pillanattól kezdve a 2004/38 irányelv 16. cikke értelmében vett huzamos tartózkodási jogot szerzett.

42. Kétségtelen, hogy a Zhu és Chen ítélet (C-200/02, EU:C:2004:639) és az Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645) alapjául szolgáló ténybeli körülményektől eltérően NA származékos tartózkodási joga nem egyetlen és ugyanazon uniós polgár (a gyermeke) tartózkodási jogához kapcsolódna. Ez a jogosultsága a házastársa tartózkodási joga útján venné kezdetét, és ezt követően gyermekei tartózkodási joga útján folytatódna.

43. E tekintetben igaz, hogy a 2004/38 irányelv 16. cikkének (2) bekezdése azokra „a családtagokra [vonatkozik], akik nem valamelyik tagállam állampolgárai, és az uniós polgárral jogszerűen [...] tartózkodtak”¹⁴, ami azt vonhatja maga után, hogy az említett származékos jognak ugyanattól a személytől kell erednie.

44. Az uniós polgársághoz való kapcsolódást jelentő – ráadásul ugyanazon családi egység keretein belül megvalósuló – különböző tényezők időbeli egymásutánisága ugyanakkor álláspontom szerint önmagában nem alkalmas az öt éven át tartó folyamatos, jogszerű tartózkodás megvalósulásának megkérdőjelezésére. Márpedig itt a 16. cikk által a huzamos tartózkodási jog megszerzésére vonatkozóan előírt leglényegesebb feltételről van szó.

45. Nem lenne ugyanis ellentmondásos nem megkövetelni a harmadik országbeli állampolgártól az uniós polgárral való együttélés,¹⁵ sőt akár a „házastársi tényleges életközösség”¹⁶ fenntartását, de elutasítani azt, hogy az uniós polgársággal való kapcsolat – amely a tartózkodási jog kulcsa – folyamatos jelleggel folytatódjon egy másik személyen, jelen esetben saját gyermekén vagy gyermekein keresztül is?

46. Következésképpen a 2004/38 irányelv 16. cikke (2) bekezdésének szó szerint olvasata álláspontom szerint túlzottan szigorú, még akkor is, ha a Bíróság szerint a 2004/38 irányelv szabályozási környezete és kitűzött céljai nem teszik lehetővé az irányelv rendelkezéseinek megszorító értelmezését.¹⁷

47. Ezenfelül másodlagosan hozzáteszem, hogy az alapügyben az NA számára előírt azon feltétellel kapcsolatban, miszerint elegendő forrásokkal kell rendelkeznie ahhoz, hogy idősebb lánya ne jelentsen terhet a fogadó tagállam költségvetése számára, az ötéves időtartam 2010 novemberétől kezdődően is teljesül, mivel MA 2005. november 14-én született.

C – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésről

48. Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy valamely harmadik országbeli állampolgárnak, aki egy uniós polgár volt házastársa, tudnia kell-e bizonyítani, hogy korábbi házastársa a házasság felbontásának időpontjában a fogadó tagállamban gyakorolta a Szerződésből eredő jogait, ahhoz, hogy a 2004/38 irányelv 13. cikkének (2) bekezdése szerinti tartózkodási jogát megtarthassa.

14 – Kiemelés tőlem.

15 – Lásd ebben az értelemben: Diatta-ítélet (267/83, EU:C:1985:67, 20. és 22. pont); Iida-ítélet (C-40/11, EU:C:2012:691, 58. pont).

16 – Lásd ebben az értelemben: Ogieriakhi-ítélet (C-244/13, EU:C:2014:2068, 36., 38. és 47. pont).

17 – Lásd ebben az értelemben: Metock és társai ítélet (C-127/08, EU:C:2008:449, 84. pont).

49. A 2004/38 irányelv 13. cikke szabályozza a családtagok tartózkodási jogának megtartását a házasság felbontása, a házasság érvénytelenítése vagy a regisztrált élettársi kapcsolat megszüntetése esetén (a továbbiakban: a házasság felbontása esetén).

50. Ez a rendelkezés mindeddig csupán egyetlen előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésnek képezte a tárgyát.¹⁸ Az eset megegyezett a 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdésének a) pontjában foglaltakkal. Ugyanis azt kellett megállapítani, hogy az uniós polgár harmadik ország állampolgárságával rendelkező volt házastársa, akinek a házassága a házasság felbontására irányuló bírósági eljárás elindítását megelőzően legalább három évig fennállt, ebből legalább egy évig a fogadó tagállamban, megtarthatja-e tartózkodási jogát e tagállamban, ha a házasság felbontását megelőzően az uniós polgár házastárs távozott ebből a tagállamból.

51. Ítéletében a Bíróság úgy vélte, hogy „az uniós polgár harmadik országbeli állampolgár házastársa csak a 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdésének a) pontja alapján, és csak akkor tarthatja meg tartózkodási jogát, ha *a [...] bírósági eljárás elindításának időpontjában* az említett állampolgár tartózkodási helye szerinti tagállam a 2004/38 irányelv 2. cikkének 3. pontja szerinti »fogadó tagállamnak« minősül»¹⁹.

52. Az alapügyben a Bíróságnak ez alkalommal a 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdésének c) pontjában foglalt esetet kell megvizsgálnia, vagyis azt a lehetőséget, hogy az uniós polgár azon családtagjai, akik nem valamelyik tagállam állampolgárai, a házasság felbontása esetén megtarthatják tartózkodási jogukat, „ha ezt olyan különlegesen bonyolult körülmények indokolják, mint [...] a családon belüli erőszak áldozatává válás”.

53. Ebben az esetben a harmadik országbeli állampolgár uniós polgár házastársának a fogadó tagállamban kellett volna-e tartózkodnia a házasságot felbontó bírói határozat meghozataláig ahhoz, hogy a harmadik országbeli állampolgár tartózkodási jogának megtartására hivatkozhat?

1. A Singh és társai ítéletből eredő értelmező szabályok

54. A Singh és társai ítéletben (C-218/14, EU:C:2015:476) a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a házasság felbontása iránt az uniós polgár házastárs távozását követően benyújtott kérelem nem eredményezheti a harmadik országbeli állampolgár házastárs tartózkodási jogának *újraéledését*, „mivel a 2004/38 irányelv 13. cikke csupán a fennálló tartózkodási jog »megtartásáról« beszél”²⁰.

55. A 2004/38 irányelv 12. és 13. cikkének együttes olvasata alapján a Bíróság úgy vélte, hogy a harmadik országbeli állampolgár tartózkodáshoz való származékos joga megszűnik, amikor uniós polgár házastársa távozik a tartózkodási helyük szerinti tagállamból, hogy valamely másik tagállamba vagy harmadik országba költözzön.²¹

56. Megállapította azonban, hogy az uniós polgár harmadik országbeli állampolgár házastársa a 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdésének a) pontja alapján megtarthatja tartózkodási jogát, ha *a bírósági eljárás elindításának időpontjában* az említett állampolgár tartózkodási helye szerinti tagállam a 2004/38 irányelv 2. cikkének 3. pontja szerinti „fogadó tagállamnak” minősül.²²

18 — Singh és társai ítélet (C-218/14, EU:C:2015:476).

19 — Singh és társai ítélet (C-218/14, EU:C:2015:476, 61. pont). Kiemelés tőlem.

20 — 67. pont.

21 — Singh és társai ítélet (C-218/14, EU:C:2015:476, 62. pont).

22 — Singh és társai ítélet (C-218/14, EU:C:2015:476, 61. pont).

57. A Singh és társai ítélet (C-218/14, EU:C:2015:476) e három pontja segít megérteni a 2004/38 irányelv 13. cikkének értelmezésekor érvényesülő logikát.

58. Az alapelv az, hogy valamely uniós polgár azon családtagjainak tartózkodási joga, akik nem valamelyik tagállam állampolgárai, megszűnik abban a pillanatban, amikor az uniós polgár, akihez a tartózkodási jog kapcsolódik, elhagyja a fogadó tagállam területét. A házasság felbontása, érvénytelenítése vagy a regisztrált élettársi kapcsolat megszüntetése iránti eljárás *keretein belül* esetlegesen felmerülő bizonyos események azonban lehetővé teszik a családtagok tartózkodási jogának megtartását.

59. Amint arra ugyanis a Singh és társai ítélet (C-218/14, EU:C:2015:476) rámutat, nem *önmagában* a válás, a házasság érvénytelenítése vagy a regisztrált élettársi kapcsolat megszüntetése, hanem a 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdésének első albekezdésében részletezett különös körülmények tartják fenn a családtagok tartózkodási jogát.

60. E tekintetben rámutatok, hogy a 2004/38 irányelv elfogadásához vezető javaslat 13. cikkéhez fűzött magyarázatában a Bizottság már különböző, „*vagylagos feltételekként*”²³ megjelölt eseteket mutatott be, amelyek közül már egy is elegendő a tartózkodási jog megtartásának megvalósulásához.

61. Következésképpen a 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdésének első albekezdésében foglalt esetekre úgy kell tekinteni, mint az uniós polgár harmadik országbeli állampolgár házastársa tartózkodási jogának megtartását kiváltó okokra.

62. Ha az említett házastárs azelőtt hagyja el a fogadó tagállam területét, hogy a fenti esetek valamelyike megvalósulna, a 13. cikk nem eredményezheti a tartózkodási jog „megtartását”, mivel az valójában már megszűnt. Ezzel szemben, ha a 12. cikk (3) bekezdésében foglalt távozás a 13. cikk (2) bekezdésének első albekezdése értelmében a tartózkodási jog megtartását eredményező események valamelyikének, és nem *stricto sensu* a házasság felbontásának bekövetkezését követően történt, az uniós polgár későbbi távozása nem bír jelentőséggel.

2. A 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdésének c) pontja szerinti „különlegesen bonyolult körülményekre” vonatkozó eset

63. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata értelmében valamely uniós jogi rendelkezés értelmezéséhez nemcsak annak kifejezéseit, hanem annak szöveggörnyezetét és annak a szabályozásnak a célkitűzéseit is figyelembe kell venni, amelyek az említett rendelkezés részét képezik.²⁴

64. Önmagában a 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdése c) pontjának szövege nem teszi lehetővé hasznos választ adását az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre.

65. Mindazonáltal rámutatok, hogy az említett első albekezdésben leírt többi esettől eltérően a tartózkodási jog megtartását lehetővé tevő ténybeli helyzet meghatározására múlt időt használnak.

66. A 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdésének c) pontja ugyanis a családon belüli erőszakra vonatkozik, amennyiben arra „a házasság vagy regisztrált élettársi kapcsolat fennállása [alatt került sor]”. Szükségszerűen tehát időbeli eltolódásnak kell lennie a családon belüli erőszak mint a rendelkezés alkalmazását lehetővé tevő tényező és a házasság felbontása között.

23 — Az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre vonatkozó javaslat (COM(2001) 257 végleges, HL C 270. E, 150. o.). Kiemelés tőlem.

24 — Lásd különösen: Yaesu Europe ítélet (C-433/08, EU:C:2009:750, 24. pont); Brain Products ítélet (C-219/11, EU:C:2012:742, 13. pont); Koushkaki-ítélet (C-84/12, EU:C:2013:862, 34. pont); Lanigan-ítélet (C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, 35. pont).

67. Ezenfelül több tényező is lehetővé teszi az uniós jogalkotó által követett célkitűzés meghatározását.

68. Egyrészt a 2004/38 irányelv (15) preambulumbekzdése kifejezetten utal annak szükségességére, hogy „[a] családtagok részére jogi védelmet kell nyújtani azokra az esetekre, [...] ha a házasság felbontására, a házasság érvénytelenítésére vagy a regisztrált élettársi kapcsolat megszüntetésére kerül sor”.

69. Másrészt a 2004/38 irányelv 13. cikkének elfogadásához vezető javaslatnak a Bizottság által adott magyarázata pontosítja, hogy „e rendelkezés célja, hogy bizonyos jogi védelmet nyújtson azon személyek számára, akik tartózkodási joga a házasság által létesített családi kötelékhez kapcsolódik, és akiket ezen oknál fogva a házasság felbontásával zsarolni lehet”²⁵.

70. Márpedig úgy tűnik számomra, hogy a „házasság felbontásával” vagy annak elutasításával történő „zsarolás” ilyen kockázata különösen jelen van a családon belüli erőszak esetében. Azt ugyanis, hogy az uniós polgár távozása esetén a harmadik ország állampolgárságával rendelkező házastárs elveszíti származékos tartózkodási jogát, a házasság felbontása ellen nyomást gyakorló eszközként lehet felhasználni, holott ezek a körülmények már alkalmasak arra, hogy pszichés törést okozzanak az áldozatnál, és mindenesetre félelmet keltsenek az erőszak okozójával szemben.

71. Az a követelmény, hogy az uniós polgár házastárs a házasság felbontásáig vagy legalább is a házasság felbontására irányuló bírósági eljárás megindításáig ténylegesen jelen legyen a fogadó tagállam területén, szintén sértheti a 2004/38 irányelv említett 13. cikke (2) bekezdése első albekezdése c) pontjának alkalmazását a családon belüli erőszakot megvalósító magatartásokhoz kapcsolódó büntetőjogi szankció kockázatára tekintettel.

72. Nem zárható ki ugyanis, hogy e cselekmények elkövetője megpróbálja elhagyni azt a területet, ahol e cselekményeket elkövette, annak érdekében, hogy elkerülje az esetleges felelősségre vonást, és ezzel *de facto* megfosztja a harmadik országbeli állampolgárt a származékos tartózkodási jogától. Márpedig a házasság családon belüli erőszak miatti felbontására irányuló eljárás megindítása ezzel egyidejűleg a tények igazságügyi hatóságok előtti bejelentésével járhat.

73. A 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdése c) pontjának olyan értelmezése, amely annak érdekében, hogy tartózkodási jogát megőrizhesse, a harmadik országbeli állampolgártól megkövetelné annak bizonyítását, hogy volt házastársa a házasság felbontásának idején a fogadó tagállamban gyakorolja a Szerződésekből származó jogait, tehát nyilvánvalóan ellentétes lenne az említett rendelkezés által követett jogi védelemre vonatkozó célkitűzéssel.

74. Végül, amint arra korábban már emlékeztettem, „[a] 2004/38 irányelv szabályozási környezetére és kitűzött céljaira tekintettel az irányelv rendelkezései nem értelmezhetők megszorítóan, és semmiképp sem lehet akadályozni azok hatékony érvényesülését”²⁶.

75. Márpedig az olyan értelmezés, amely megköveteli, hogy az uniós polgár házastárs a házasság felbontására irányuló eljárás megindításáig a fogadó tagállam területén tartózkodjon, nemcsak korlátozó, hanem ezenkívül megfosztja a rendelkezést a hatékony érvényesülésétől is, ami abban áll, hogy az uniós polgár családtagjának *származékos* tartózkodási jogát bizonyos, védelmet igénylő különleges körülmények fennállása esetén személyes tartózkodási joggá alakítja.

25 — Az irányelvre vonatkozó javaslat (COM(2001) 257 végleges).

26 — Metock és társai ítélet (C-127/08, EU:C:2008:449, 84. pont).

76. Ha ugyanis azt a tényt, hogy valaki családon belüli erőszak áldozatává vált, az uniós jogalkotó úgy tekintette, hogy az indokolja a származékos jog egyéni joggá alakítását, ez a jog nem tehető függővé kizárólag ezen cselekmények elkövetőjének a fogadó tagállam területén maradásra irányuló szándékától.

3. Közbenső következtetés

77. A 2004/38 irányelv 12. és 13. cikke még azok együttes értelmezése esetén sem teszi lehetővé a házasság felbontásának, érvénytelenségének vagy a regisztrált élettársi kapcsolat megszüntetésének olyan tényezőként való értelmezését, hogy az a tartózkodási jog megtartását eredményezi.

78. Ezek a 2004/38 irányelv 13. cikkének címében pontosan meghatározott esetek csak azt a keretet jelentik, amelyen belül az említett cikk (2) bekezdésében meghatározott valamelyik esemény bekövetkezhet, és az ennél fogva a harmadik ország állampolgárságával rendelkező házastárs tartózkodási jogának megtartását eredményezheti akkor, és kizárólag akkor, ha az uniós polgár abban az időpontban továbbra is a fogadó tagállam területén tartózkodik.

79. Ami pontosabban a 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdésének c) pontjában szereplő családon belüli erőszak esetét illeti, e rendelkezés teleologikus értelmezése annak elismeréséhez vezet, hogy a családon belüli erőszak bekövetkezése váltja ki azt, hogy az uniós polgár harmadik ország állampolgárságával rendelkező házastársa megtarthatja tartózkodási jogát.

80. Minden más értelmezés megfosztaná a 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdésének c) pontját a hatékony érvényesülésétől, vagyis attól, hogy jogi védelemben részesítse az erőszakos cselekmény áldozatát, míg a javasolt értelmezés tiszteletben tartja továbbá a vitatott rendelkezés szövegét is.

81. Végül a visszaélésnek a 2004/38 irányelv (15) preambulumbekkezdésében hivatkozott kockázatát megfelelően kiküszöböli a 13. cikk (2) bekezdésének második albekezdése szerinti kötelezettség, amely szerint az első albekezdés szerinti személyek tartózkodási joga „továbbra is attól a követelménytől függ, hogy bizonyítani tudják, hogy munkavállalók vagy önálló vállalkozók, vagy elegendő forrással rendelkeznek önmaguk és családtagjaik számára ahhoz, hogy ne jelentsenek terhet a fogadó tagállam szociális segítségnyújtási rendszerére tartózkodásuk ideje alatt, és teljes körű egészségbiztosítással rendelkeznek a fogadó tagállamban, vagy a fogadó tagállamban már beilleszkedett olyan család tagjai, amelyek egyik tagja megfelel ezeknek a feltételeknek”.

82. Ezen elemzés alapján tehát az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés oly módon történő megválaszolását javaslom, hogy amennyiben a házasság felbontására családon belüli erőszakot követően kerül sor, a 2004/38 irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdésének c) pontja a harmadik ország állampolgárságával rendelkező személyt az említett irányelv 7. cikkének (1) bekezdése alapján megillető személyes tartózkodási jog megőrzéséhez nem követeli meg azt, hogy az az uniós polgár, aki harmadik országbeli állampolgár házastársa, e rendelkezésnek megfelelően maga is a fogadó tagállam területén tartózkodjon a házasság felbontásának időpontjában.

D – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második és harmadik kérdésről

83. Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy az EUMSZ 20. cikket és/vagy az EUMSZ 21. cikket úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes, ha egy tagállam egy uniós polgártól megtagadja a területén való tartózkodás jogát, amennyiben a hatáskörrel rendelkező bíróság megállapította, hogy az állampolgársága szerinti tagállamba történő kitoloncolása sértené az EJEE 8. cikkét, vagy a Charta 7. cikkét.

84. Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság ugyanezt a helyzetet vizsgálja, de azon harmadik országbeli állampolgár szempontjából, aki uniós polgárok felett kizárólagos szülői felügyeletet gyakorló szülő.

85. Ezeket a kérdéseket az Egyesült Királyság Kormánya kivételével valamennyi, írásbeli észrevételeket benyújtó fél együttesen kezelte. Az Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645) fényében magam is úgy vélem, hogy ezt a két kérdést lehet együttesen vizsgálni.

86. Az említett ítélet alapjául szolgáló ügy ugyanis összehasonlítható helyzetre vonatkozik, mivel olyan uniós polgár gyermekeket érint, akik olyan tagállamban születtek, amelynek nem állampolgárai, egy uniós polgár apától és egy harmadik ország állampolgárságával rendelkező anyától. Márpedig ítéletében a Bíróság elsődlegesen az EUMSZ 21. cikk alapján kívánta vizsgálni a kérdést, holott a kérdést előterjesztő bíróság egyedül az EUMSZ 20. cikkre hivatkozott.²⁷

1. Az Alokpa és Moudoulou ítéletnek az EUMSZ 21. cikkre vonatkozó megállapításai

87. Az Alokpa és Moudoulou ítéletben (C-86/12, EU:C:2013:645) a Bíróság emlékeztetett arra, hogy az olyan helyzetben, amikor egy uniós polgár a fogadó tagállam területén született, és nem élt a szabad mozgáshoz való jogával, a 2004/38 irányelv 7. cikke (1) bekezdésének b) pontjában szereplő „elegendő anyagi fedezettel rendelkezik” kifejezést, amely a három hónapot meghaladó tartózkodás jogszerűségének feltétele, „úgy kell értelmezni, hogy elegendő, ha az uniós polgárok ilyen fedezettel rendelkeznek, e rendelkezés a legcsekélyebb mértékben sem írja elő a fedezet eredetét, és ezt a fedezetet például az érintett kiskorú polgárok harmadik ország állampolgárságával rendelkező szülője is biztosíthatja”²⁸.

88. Ebből a megállapításból származik az az állandó ítélkezési gyakorlat, amely szerint, „ha az EUMSZ 21. cikk és a 2004/38 irányelv tartózkodási jogot biztosít a fogadó tagállamban valamely másik tagállam kisgyermek korú azon állampolgára számára, aki eleget tesz az ezen irányelv 7. cikke (1) bekezdésének b) pontjában foglalt feltételeknek, akkor ugyanezen rendelkezések lehetővé teszik a ténylegesen a gyermek gondját viselő szülő számára, hogy vele együtt a fogadó tagállamban tartózkodjék”²⁹.

89. Ugyanis „annak megtagadása, hogy az a tagállami állampolgársággal vagy harmadik ország állampolgárságával rendelkező szülő, aki ténylegesen egy uniós polgár kiskorú gondviselője, ezzel az uniós polgárral együtt tartózkodhasson a fogadó tagállamban, megfosztaná az uniós polgár tartózkodási jogát a hatékony érvényesüléstől, mivel a kisgyermek tartózkodási jogának gyakorlása szükségszerűen maga után vonja a gyermek azon jogát, hogy a ténylegesen gondját viselő személy elkísérje, és következésképpen hogy ez a személy a tartózkodás idején vele együtt tartózkodhasson a fogadó tagállamban”³⁰.

90. Mivel az alapügy tényállása hasonló, nem látom indokoltnak ezen állandó ítélkezési gyakorlatnak és annak a következménynek a figyelmen kívül hagyását, hogy a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak megállapítása, hogy NA gyermekei megfelelnek-e a 2004/38 irányelv 7. cikkének (1) bekezdésében foglalt feltételeknek, és ebből következően megilleti-e őket az EUMSZ 21. cikk alapján a fogadó tagállamban való tartózkodás joga.³¹

27 — Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 20., 21. és 32. pont).

28 — Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 27. pont, amely a Zhu és Chen ítélet, C-200/02, EU:C:2004:639, 28. és 30. pontjára utal).

29 — Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 29. pont, amely a Zhu és Chen ítélet, C-200/02, EU:C:2004:639, 46. és 47. pontjára utal).

30 — Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

31 — Lásd ebben az értelemben: Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 30. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

91. Arról van tehát szó, hogy „[k]ülönösen azt kell megvizsgálnia a kérdést előterjesztő bíróságnak, hogy az említett gyermekek saját maguk vagy édesanyjuk révén rendelkeznek-e a 2004/38 irányelv 7. cikke (1) bekezdésének b) pontja értelmében elegendő anyagi fedezettel és teljes körű egészségbiztosítással”³².

92. Amennyiben e feltétel nem teljesül, Bíróság úgy ítélte meg, hogy az EUMSZ 21. cikkel nem ellentétes az, hogy egy harmadik országbeli állampolgártól megtagadják a tartózkodási jogot, még abban az esetben sem, ha ez a személy kizárólagos szülői felügyeleti jogot gyakorol kiskorú uniós polgár gyermekei felett, akik születésük óta vele élnek annak a tagállamnak a területén, amelynek állampolgárságával nem rendelkeznek.³³

93. Úgy tűnik számomra, hogy a Charta 7. cikkének (és/vagy az EJEE 8. cikkének) esetleges alkalmazása nem befolyásolja ezt az érvelést, amennyiben az kifejezetten a szabad mozgáshoz való jogra vonatkozik, amelyet az EUMSZ 21. cikk biztosít „[a] Szerződésekben és a végrehajtásukra hozott intézkedésekben megállapított korlátozásokkal és feltételekkel”, amelyek közé tartozik a 2004/38 irányelv 7. cikke is.³⁴

2. Az Alokpa és Moudoulou ítéletnek az EUMSZ 20. cikkre vonatkozó megállapításai

94. Bár az EUMSZ 21. cikk nem teszi lehetővé azon harmadik országbeli állampolgár tartózkodási jogának megalapozását, aki uniós polgár kiskorú gyermekei felett kizárólagos szülői felügyeleti jogot gyakorol, a Bíróság elismerte az EUMSZ 20. cikk önálló hatályát.

95. A Bíróság ugyanis az Alokpa és Moudoulou ítéletben (C-86/12, EU:C:2013:645) kifejezetten megállapította, hogy az EUMSZ 20. cikk alapján a nemzeti bíróságnak „azt kell a továbbiakban megvizsgálnia, hogy nem lehet-e kivételes jelleggel mégis megadni számára a tartózkodási jogot, mivel ellenkező esetben sérülne [a kizárólagos szülői felügyeleti jogot gyakoroló harmadik országbeli állampolgár] gyermekeit megillető uniós polgárság hatékony érvényesülése, mivel a tartózkodási jog megtagadásának következtében a gyermekek gyakorlatilag kénytelenek lennének elhagyni az Unió egészének területét, és ezzel megfosztanák őket az uniós polgárság jogállása révén biztosított jogok lényegének tényleges élvezetétől”³⁵.

96. Itt valójában a Ruiz Zambrano-ítélettel (C-34/09, EU:C:2011:124) kialakított ítélkezési gyakorlat lényegéről van szó, amelyet később több ítélet is megerősített és pontosított.³⁶

97. Ebből az ítélkezési gyakorlatból az következik, hogy annak a harmadik országbeli állampolgárnak, aki egy uniós polgár szülője, akkor kell az EUMSZ 20. cikk alapján tartózkodási jogot biztosítani, ha az említett tartózkodási jog megtagadása megfosztja ezt a polgárt az uniós polgár jogállásához kapcsolódó jogok lényegének tényleges gyakorlásától azáltal, hogy az Unió egész területének az elhagyására kényszerül.

32 — Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 30. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

33 — Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 31. pont és rendelkező rész).

34 — Mengozzi főtanácsnokot szintén arról kérdezték, hogy van-e lehetőség arra, hogy a Charta rendelkezései a 2004/38 irányelv 7. cikkének (1) bekezdése szerinti feltételek enyhítését vagy akár figyelmen kívül hagyását eredményezhessék, különösen annak érdekében, hogy biztosítsák a Charta 7. cikkében megállapított családi élet tiszteletben tartását (Mengozzi főtanácsnok Alokpa és Moudoulou ügyre vonatkozó indítványa, C-86/12, EU:C:2013:197, 34. pont). Az ő következtetése hasonló az enyémhez, mivel úgy véli, hogy „[e] feltevés ugyanakkor nehezen képzelhető el, mivel azt eredményezné, hogy elvonatkoztatunk az EUMSZ 21. cikk által az uniós polgároknak a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való joga tekintetében meghatározott korlátozásokról” (35. pont), és Mengozzi főtanácsnok e tekintetben a 2004/38 irányelv előírt feltételekre utal.

35 — Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 33. pont).

36 — Lásd: McCarthy-ítélet (C-434/09, EU:C:2011:277, 47. pont); Dereci és társai ítélet (C-256/11, EU:C:2011:734, 64., 66. és 67. pont); Lida-ítélet (C-40/11, EU:C:2012:691, 71. pont); Ymeraga és társai ítélet (C-87/12, EU:C:2013:291, 36. pont); Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 32. pont). Lásd még ezen ítélkezési gyakorlat fejlődésének elemzését Szpunar főtanácsnok Rendón Marin és CS ügyre vonatkozó indítványában (C-165/14 és C-304/14, EU:C:2016:75).

98. A „jogok lényegétől való megfosztásra” vonatkozó értékelési kritérium a Dereci és társai ítélet (C-256/11, EU:C:2011:734) óta egyértelműen meghatározott.³⁷ A kérdés, amely felmerül, az e kritérium értékelésének a kérdése: az Unió területének elhagyására vonatkozó kötelezettséget jogilag vagy *in concreto*, a tényekre tekintettel kell érteni?

3. Az Unió egész területének elhagyására vonatkozó kötelezettség értelmezési kritériumai

99. Nyilvánvaló, hogy NA két gyermekének német állampolgárokként joguk van ahhoz, hogy Németországban éljenek. Következésképpen ha el kellene hagyniuk az Egyesült Királyság területét annak érdekében, hogy Németországba költözzenek, édesanyjukat származékos tartózkodási jog illetné meg ezen utóbbi államban a Ruiz Zambrano-ítéletben (C-34/09, EU:C:2011:124) megállapított elveknek megfelelően.³⁸

100. Ennek hiányában ugyanis MA és IA az Unió területének elhagyására kényszerülnének annak érdekében, hogy – valószínűleg Pakisztánba – kövessék anyjukat, ami megfosztaná őket az uniós polgár jogállásukhoz kapcsolódó jogok lényegének tényleges gyakorlásától.

101. Hasonló helyzetből származott az Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645) alapjául szolgáló ügy.

102. Ebben az ügyben A. D. Alokpa azt állította, hogy ha a luxemburgi hatóságok megtagadnák tőle a tartózkodási jogot annak ellenére, hogy e tagállam területén él francia állampolgárságú gyermekeivel, lehetetlen lenne számára, hogy Franciaországba költözzön velük, és ott tartózkodjon, így kénytelen lenne visszatérni Togoba.

103. Mengozzi főtanácsnok szerint meg kell „tehát vizsgálni, hogy az ilyen határozat végrehajtása azzal a Ruiz Zambrano-ügyben hozott ítéletben, valamint a Dereci és társai ügyben hozott ítéletben kialakított ítélkezési gyakorlat értelmében vett következménnyel jár-e, hogy valójában arra köteleznek uniós polgárokat, hogy hagyják el az Unió egész területét, megfosztva őket a jogállásukhoz kapcsolódó jogok lényeges részének hatékony gyakorlásától”³⁹.

104. Márpedig ezt követő ítéletében a Bíróság Mengozzi főtanácsnok értékelésével egyezően megállapította, hogy „A. D. Alokpa, mint Jarel és Eja Moudoulou édesanyja, és születésük óta a gyermekek tényleges felügyeletét egyedül ellátó személy, maga is rendelkezhet azzal a származékos joggal, hogy őket francia területre kísérje, és ott tartózkodják velük”⁴⁰.

105. A Bíróság ebből arra következtetett, hogy „az, hogy a luxemburgi hatóságok megtagadják A. D. Alokpától a tartózkodási jogot, *főszabály szerint* nem járhat azzal a következménnyel, hogy a gyermekei kénytelenek lesznek elhagyni az Unió egészének területét”.⁴¹ Ugyanakkor ugyanebben a pontban pontosította, hogy a kérdést előterjesztő bíróságnak kell „*azonban* [...] megvizsgálnia, *hogy az alapjogvita valamennyi körülményére tekintettel valóban fennáll-e ez a helyzet*”⁴².

106. Ez az utolsó pontosítás alapvető fontosságúnak tűnik számomra. Annak csak akkor van értelme, ha a „jogok lényegétől való megfosztottság” tesztjének értékelése csupán jogi kérdés.

37 — Lásd különösen: Nic Shuibhne, N., „(Some of) The Kids Are All Right”, *CML Rev.*, 2012 (49), 349–380. o., különösen 362. o.; Lenaerts, K., „The concept of EU citizenship in the case law of the European Court of Justice”, *ERA Forum*, 2013, 569–583. o.

38 — Lásd ebben az értelemben: Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 34. és 35. pont).

39 — Mengozzi főtanácsnok Alokpa és Moudoulou ügyre vonatkozó indítványa (C-86/12, EU:C:2013:197, 52. pont).

40 — Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 34. pont).

41 — Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 35. pont). Kiemelés tőlem.

42 — Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 35. pont). Kiemelés tőlem.

107. A Bíróság ugyanis elismerte annak jogi – vagyis elméleti – lehetőségét, hogy az uniós polgársággal rendelkező gyermekek és a felettük kizárólagos szülői felügyeleti jogot gyakorló, harmadik ország állampolgárságával rendelkező szülő a gyermekek állampolgársága szerinti tagállam területén tartózkodjanak.

108. Márpedig a Bíróság kifejezetten a nemzeti bíróság hatáskörébe utalja annak vizsgálatát, hogy „az alapjogvita *valamennyi körülményére* tekintettel”⁴³ az, hogy a fogadó állam megtagadja a tartózkodási jog megadását a harmadik ország állampolgárságával rendelkező szülőtől, ne járhasson azzal a következménnyel, hogy a gyermekeit is az egész terület elhagyására kötelezi.

109. Ebből a pontosításból egyrészt az következik, hogy a figyelembe veendő körülmények szükségszerűen ténybeliek,⁴⁴ másrészt pedig, hogy azok alkalmasak arra, hogy veszélyt jelentsenek arra az elméleti lehetőségre, hogy nem kell elhagyni az Unió egészének a területét. Másként kifejezve, a Ruiz Zambrano-ítéletben (C-34/09, EU:C:2011:124) kimondott elvet „reaktíválni” lehetne a gyermekek állampolgársága szerinti állam tekintetében.⁴⁵

110. A „jogok lényegétől való megfosztottság” tesztjének ez a tényszerű vizsgálata megfelel annak a logikának, amelynek az uniós polgárság értelmezésekor érvényesülnie kell.

111. A Bíróság állandó gyakorlata szerint ugyanis az uniós polgárság intézményének célja, hogy biztosítsa a tagállamok állampolgárainak *alapvető* jogállását.⁴⁶ Ennélfogva az nem lehet üres forma. Amint azt legutóbb Szpunar főtanácsnok kiemelte, „[a] tagállami állampolgárok tekintetében annak megállapítása, hogy ők uniós polgárok, elvárásokat teremt azáltal, hogy jogokat és kötelezettségeket határoz meg”⁴⁷.

112. Márpedig, ha a mozgáshoz és a letelepedéshez való jogot az EUMSZ 20. cikk és az EUMSZ 21. cikk, valamint a Charta 45. cikke kifejezetten az uniós polgár jogaként említi, az említett polgártól nem tagadható meg az, hogy a sajátjától különböző tagállamban esetlegesen jelentősebb és lényegesebb valós és tartós kapcsolatot létesítsen, mint az állampolgársága szerinti tagállamban.

113. Az uniós jog csak akkor tudja tartalommal megtölteni az uniós polgárság koncepcióját, ha az általa nyújtott védelmet egy hellyel fennálló kapcsolathoz köti, vagyis a területen való meggyökeresedéshez, és a fogadó államnak nem csak a közigazgatási és gazdasági, hanem a szociális és kulturális életébe való beilleszkedéshez.⁴⁸

43 — Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 35. pont). Kiemelés tőlem.

44 — A Dereci és társai ítéletben (C-256/11, EU:C:2011:734) a Bíróság már a nemzeti bíróságra bízta annak meghatározását, hogy a tartózkodási jog megtagadása egy harmadik országbeli állampolgártól nem fosztja-e meg a családtagjait az uniós polgár jogálláshoz kapcsolódóan biztosított jogok lényegének hatékony gyakorlásától. A jogtudomány képviselőinek egy része által e tekintetben megfogalmazott bizonyos kritikákra Koen Lenaerts azt válaszolja, hogy az a kérdés, hogy azzal, hogy Dereci Ausztria elhagyására kényszerítik, gyermekeit is arra kötelezik-e, hogy kövessék, „clearly a factual question” (Lenaerts, K., „The concept of EU citizenship in the case law of the European Court of Justice”, *ERA Forum*, 2013, 569–583. o., különösen 575. o., 32. lábjegyzet). Csak helyeselni tudom ezt a megállapítást.

45 — A kifejezést Anne Rigaux-tól vettem át (Rigaux, A., „Regroupement familial”, *Europe*, 2013. december, 499. megjegyzés).

46 — Lásd különösen: Grzelczyk-ítélet (C-184/99, EU:C:2001:458, 31. pont); D’Hoop-ítélet (C-224/98, EU:C:2002:432, 28. pont); Baumbast és R ítélet (C-413/99, EU:C:2002:493, 82. pont); Garcia Avello-ítélet (C-148/02, EU:C:2003:539, 22. pont); Orfanopoulos és Oliveri ítélet (C-482/01 és C-493/01, EU:C:2004:262, 65. pont); Pusa-ítélet (C-224/02, EU:C:2004:273, 16. pont); Zhu és Chen ítélet (C-200/02, EU:C:2004:639, 25. pont); Bidar-ítélet (C-209/03, EU:C:2005:169, 31. pont); Bizottság kontra Ausztria ítélet (C-147/03, EU:C:2005:427, 45. pont); Schempp-ítélet (C-403/03, EU:C:2005:446, 15. pont); Spanyolország kontra Egyesült Királyság ítélet (C-145/04, EU:C:2006:543, 74. pont); Bizottság kontra Hollandia ítélet (C-50/06, EU:C:2007:325, 32. pont); Huber-ítélet (C-524/06, EU:C:2008:724, 69. pont); Rottmann-ítélet (C-135/08, EU:C:2010:104); Prinz és Seeberger ítélet (C-523/11 és C-585/11, EU:C:2013:524, 24. pont); Martens-ítélet (C-359/13, EU:C:2015:118, 21. pont).

47 — Szpunar főtanácsnok Rendón Marín és CS ügyre vonatkozó indítványa (C-165/14 és C-304/14, EU:C:2016:75, 117. pont).

48 — Ezzel kapcsolatban lásd: Azoulay, L., „Le sujet des libertés de circuler”, in Dubout, É. és Maitrot de la Motte, A., *L’unité des libertés de circulation. In varietate concordia?*, Bruylant, 2013, 385–411. o., különösen 408. o.

114. Másként kifejezve az a lehetőség, hogy egy harmadik országbeli állampolgár és annak uniós polgár gyermekei a gyermekek állampolgársága szerinti tagállamba költözhesse, nem állhat fenn kizárólag elviekben.⁴⁹

115. Márpedig a jelen ügyben bizonyítottnak tűnik, hogy NA gyermekei, bár német állampolgárok, semmilyen kapcsolatuk nincs ezzel a tagállammal, soha nem éltek annak területén, és nem ismerik annak nyelvét. Mivel az Egyesült Királyságban születtek, és ott járnak iskolába, ebben a tagállamban *építették fel* a polgárságukat.

116. Írásbeli észrevételeiben maga a Bizottság is megállapítja, hogy bár NA lányait „német állampolgárokként feltétel nélküli tartózkodási jog [illeti meg] Németországban, az sem vitatott, hogy észszerűen nem várható el sem tőlük, sem az édesanyjuktól, hogy ebben az országban éljenek, és a nemzeti bíróságok ezen az alapon ítélték meg úgy, hogy nem utasíthatók ki az Egyesült Királyságból Németországba az EJEE megsértése nélkül”⁵⁰.

117. Úgy vélem tehát, hogy ha ezeket az információkat a kérdést előterjesztő bíróság megerősíti, az ő feladata IMA és IA egyesült királyságbeli tartózkodási jogának EUMSZ 20. cikk alapján való elismerése, közvetetten származékos tartózkodási jogot biztosítva NA-nak is. E jog NA gyermekeitől való megtagadása ugyanis megfosztaná őket az uniós polgár jogálláshoz kapcsolódó jogok lényegének tényleges gyakorlásától. Márpedig az Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645) szerint az EUMSZ 20. cikkel ellentétes az ilyen következmény.⁵¹

4. A Charta 7. cikke és az EJEE 8. cikke által gyakorolt hatásról

118. Második kérdésében a kérdést előterjesztő bíróság arra emlékeztet, hogy bírósági úton megállapításra került, hogy az uniós polgároknak – a jelen ügyben gyermekeknek – a fogadó tagállamból az állampolgárságuk szerinti tagállamba való kitoloncolása sértené az EJEE 8. cikke és a Charta 7. cikke alapján őket megillető jogokat.

119. Van-e ennek a megállapításnak hatása az e kérdésre adandó válasza?

120. A Charta 7. cikkének és az EJEE 8. cikkének az EUMSZ 20. cikk alkalmazására gyakorolt hatása már felmerült a Bíróság előtt. A Bíróság a Dereci és társai ítéletben (C-256/11, EU:C:2011:734) válaszolt erre a kérdésre, megállapítva, hogy „amennyiben a kérdést előterjesztő bíróság az alapjogviták körülményeire tekintettel úgy véli, hogy az alapeljárások felpereseinek helyzete az uniós jog hatálya alá tartozik, vizsgálnia kell, hogy a tartózkodási jog megtagadása sérti-e a Charta 7. cikkében előírt, a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot. Ha viszont álláspontja szerint az említett helyzet nem tartozik az uniós jog alkalmazási körébe, ezt a vizsgálatot az EJEE 8. cikkének (1) bekezdése fényében kell elvégeznie”⁵².

121. Ez a megállapítás nem hagyható szó nélkül. Az Alokpa és Moudoulou ítéletben (C-86/12, EU:C:2013:645) ugyanis a Bíróság nem habozik megállapítani, hogy „úgy kell értelmezni az EUMSZ 20. cikket és az EUMSZ 21. cikket, mint amelyekkel nem ellentétes, ha valamely tagállam annak ellenére megtagadja egy harmadik országbeli állampolgártól a területén való tartózkodás jogát, hogy ez az állampolgár egyedül tartja el a kiskorú uniós polgár gyermekeit, akik születésük óta vele

49 — A kifejezést Szpunar főtanácsnoktól vettem át (lásd: a Rendón Marín és CS ügyre vonatkozó indítványa, C-165/14 és C-304/14, EU:C:2016:75, 109. lábjegyzet).

50 — Lásd a Bizottság írásbeli észrevételeinek 36. pontját.

51 — Lásd ebben az értelemben: Alokpa és Moudoulou ítélet (C-86/12, EU:C:2013:645, 36. pont és a rendelkező rész).

52 — 72. pont.

élnék ebben a tagállamban, de nem rendelkeznek e tagállam állampolgárságával, és nem gyakorolják a szabad mozgáshoz való jogukat, amennyiben ezek az uniós polgárok nem tesznek eleget a 2004/38 irányelvben foglalt feltételeknek, vagy a tartózkodási jog megtagadása nem fosztja meg az uniós polgárokat az uniós polgárság jogállása révén biztosított jogok lényegének tényleges élvezetétől”⁵³.

122. Ha a Szerződés egy rendelkezésével nem ellentétes, hogy egy tagállam bizonyos feltételek mellett megtagadja a tartózkodási jogot, elméletileg e rendelkezés hatálya alatt járunk el.⁵⁴ Ellenkező esetben a Bíróságnak meg kellene állapítania hatáskörének hiányát a feltett kérdés megválaszolására.

123. Nem tűnik tehát vitatottnak számomra, hogy az EUMSZ 20. cikk alkalmazására és az uniós polgárság tartózkodási jogra gyakorolt hatására vonatkozó kérdések az uniós jog hatálya alá tartoznak.⁵⁵

124. Következésképpen ha a kérdést előterjesztő bíróság úgy ítélte meg, hogy egy uniós polgár kitoloncolása sértené a Charta 7. cikkét (vagy – mivel azok tartalma azonos – az EJEE 8. cikkének (1) bekezdését), ezt az értékelést az EUMSZ 20. cikk alkalmazása és a „jogok lényegétől való megfosztottság” tesztjének értékelése során figyelembe kell venni.

125. Úgy tűnik egyébként számomra, hogy az, hogy a nemzeti bíróság a Charta 7. cikkére is hivatkozott az EUMSZ 20. cikk alkalmazására vonatkozó értékelése során, nem eredményezi az uniós jog hatályának a kiterjesztését, amely kiterjesztés ellentétes lenne a Charta 51. cikkének (2) bekezdésével.

126. Az EUMSZ 20. cikkben biztosított uniós polgárság ugyanis az, amely hozzájárul az alapvető jogok – és különösen a jelen ügyben a Charta 7. cikkének – a védelméhez, és nem fordítva.⁵⁶

5. Közbenső következtetés

127. A fenti megfontolásokra tekintettel a kérdést előterjesztő bíróság által feltett második és harmadik kérdés oly módon történő megválaszolását javasolom, hogy az EUMSZ 20. cikket és az EUMSZ 21. cikket úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes, ha egy tagállam egy harmadik országbeli állampolgártól megtagadja a területén való tartózkodás jogát, noha e személy kizárólagos szülői felügyeleti jogot gyakorol azon uniós polgársággal rendelkező gyermekek felett, akik születésüktől fogva vele együtt ebben a tagállamban tartózkodnak anélkül, hogy ennek a tagállamnak az állampolgárságával rendelkezniük, és a szabad mozgáshoz való jogukat gyakorolták volna, amennyiben ezek az uniós polgárok megfelelnek a 2004/38 irányelvben foglalt feltételeknek, vagy ennek hiányában az ilyen megtagadás ténylegesen megfosztja ezeket a polgárokat az uniós polgárság

53 — 36. pont és a rendelkező rész.

54 — Lásd ebben az értelemben: Carlier, J.-Y., „La libre circulation des personnes dans l'Union européenne”, *Journal de droit européen*, 2014, 167–175. o., különösen 174. o. Ugyanezt az értelmezést követi Sharpston főtanácsnok az O. és társai ügyben (C-456/12 és C-457/12, EU:C:2013:837). Sharpston főtanácsnok szerint ugyanis „egy adott jogi helyzetet a Charta prizmáján keresztül kell szemügyre venni, *de csakis akkor*, ha egy európai uniós jogi rendelkezés pozitív vagy negatív kötelezettséget ír elő a tagállam számára (függetlenül attól, hogy az ilyen kötelezettség a Szerződésekből vagy az európai uniós másodlagos jogszabályokból ered-e)” (61. pont). Márpedig az EUMSZ 20. cikkel a jelen ügyben ez a helyzet, mivel az a tagállamok azon lehetőségét, hogy megtagadják a tartózkodási jogot, bizonyos feltételeknek *rendeli alá*.

55 — Szpunar főtanácsnok is erre a következtetésre jutott a Rendón Marín és CS ügyre vonatkozó indítványában (C-165/14 és C-304/14, EU:C:2016:75, 119. és 120. pont), amely „meggyőző” azzal kapcsolatban, hogy a Zhu és Chen ítélettel (C-200/02, EU:C:2004:639), a Rottmann-ítélettel (C-135/08, EU:C:2010:104), valamint a Ruiz Zambrano-ítélettel (C-34/09, EU:C:2011:124) kialakított ítélkezési gyakorlat körébe tartozó helyzetek az uniós jog hatálya alá tartoznak. Szpunar főtanácsnok ugyanis abból a megállapításból indul ki, hogy a tagállami állampolgárokat megilleti az uniós polgár jogállása. „Következésképpen uniós polgárként ezek a gyermekek jogosultak a tagállamok területén szabadon mozogni és tartózkodni, és e jog mindennemű korlátozása az uniós jog hatálya alá tartozik” (120. pont).

56 — Lásd ebben az értelemben: Kochenov, D., „The Right to Have *What* Rights? EU Citizenship in Need of Clarification”, *European Law Journal*, 19. kötet, 2013, 502–516. o., különösen 511. o. Lásd még: Sharpston főtanácsnok O. és társai ügyre vonatkozó indítványa (C-456/12 és C-457/12, EU:C:2013:837, 62. és 63. pont).

jogállása által biztosított jogok lényegének tényleges gyakorlásától, amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell vizsgálnia az ügy valamennyi körülményének figyelembevételével. Ha bírósági úton megállapításra került, hogy az érintett uniós polgárok kitoloncolása sértené a Charta 7. cikkét vagy az EJE 8. cikkének (1) bekezdését, a nemzeti bíróságnak azt figyelembe kell vennie.

E – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdéstről

128. Negyedik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy az 1612/68 rendelet 12. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy a gyermeket, valamint következésképpen a felette szülői felügyeleti jogot gyakorló szülőt megilleti a tartózkodási jog a fogadó tagállamban, amennyiben a szülő, aki uniós polgár, és aki ebben a tagállamban dolgozott, már nem tartózkodik a fogadó tagállamban, mire a gyermek a szóban forgó államban az iskolai tanulmányait megkezdi.

129. A Bíróság ítélkezési gyakorlata alapján e kérdésre igenlő választ lehet adni.

130. A Bíróság szerint ugyanis „[a] migráns munkavállaló gyermekét az 1612/68 rendelet 12. cikke alapján megillető azon jog, hogy a fogadó tagállamban a képzéseken a lehető legjobb feltételekkel vehessen részt, szükségszerűen magában foglalja az említett gyermek arra vonatkozó jogát, hogy a felügyeletét ténylegesen ellátó személy elkísérje, és ennek megfelelően ennek a személynek lehetősége legyen arra, hogy tanulmányai folytatása alatt vele tartózkodjon az említett tagállamban. A tanulmányainak a fogadó tagállamban való folytatásához való jogát gyakorló gyermek tényleges felügyeletét ellátó szülő vonatkozásában a tartózkodási engedély megadásának elutasítása e jogot sértené”⁵⁷.

131. Valamely tagállam azon állampolgárának a gyermekei, aki a fogadó tagállamban dolgozik vagy dolgozott, valamint az ilyen gyermekek felügyeletét ténylegesen ellátó szülő tehát ezen utóbbi tagállamban hivatkozhatnak önmagában az 1612/68 rendelet 12. cikkének első bekezdése alapján a fogadó tagállamban fennálló tartózkodási jogukra.⁵⁸

132. A Teixeira-ítéletben (C-480/08, EU:C:2010:83) a Bíróság emlékeztetett arra, hogy az 1612/68 rendelet 12. cikkének célja különösen annak biztosítása, hogy a közösségi munkavállaló gyermekei abban az esetben is megkezdhesék és – adott esetben – be is fejezhessék tanulmányaikat a fogadó tagállamban, *ha a munkavállaló már nem áll munkaviszonyban az említett tagállamban*.⁵⁹

133. A Bíróság azt is megállapította, hogy „[a] megszilárdult ítélkezési gyakorlat szerint az 1612/68 rendelet 12. cikke csak azt írja elő, hogy a gyermeknek a szüleivel vagy az egyik szülőjével kellett együtt élnie a tagállamban, amikor ugyanott valamelyik szülője munkavállalóként tartózkodott (Brown-ítélet, 197/86, EU:C:1988:323, 30. pont; Gaal-ítélet, C-7/94, EU:C:1995:118, 27. pont)”⁶⁰.

134. Még egyértelműbben, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy „[a] gyermek e tagállamban való tartózkodási joga, annak érdekében, hogy ott az 1612/68 rendelet 12. cikkének megfelelően tanulmányokat folytasson, és ennek következtében a tényleges felügyeletet ellátó szülő tartózkodási joga tehát nem köthető ahhoz a feltételhez, hogy a gyermek valamelyik szülője *akkor, amikor a gyermek a tanulmányait megkezdte*, migráns munkavállalóként szakmai tevékenységet folytatott a fogadó tagállamban”⁶¹.

57 — Baumbast és R ítélet (C-413/99, EU:C:2002:493, 73. pont). Lásd még: Teixeira-ítélet (C-480/08, EU:C:2010:83, 39. pont).

58 — Lásd ebben az értelemben: Ibrahim és Secretary of State for the Home Department ítélet (C-310/08, EU:C:2010:80, 59. pont); Teixeira-ítélet (C-480/08, EU:C:2010:83, 36. pont); Alarape és Tijani ítélet (C-529/11, EU:C:2013:290, 26. pont).

59 — Teixeira-ítélet (C-480/08, EU:C:2010:83, 51. pont). Kiemelés tőlem. A Bíróság a Baumbast és R ítélet (C-413/99, EU:C:2002:493) 69. pontjára hivatkozik.

60 — Teixeira-ítélet (C-480/08, EU:C:2010:83, 52. pont).

61 — Teixeira-ítélet (C-480/08, EU:C:2010:83, 74. pont). Kiemelés tőlem.

135. Az Ibrahim és Secretary of State for the Home Department ítéletben a Bíróság megállapította továbbá, hogy amennyiben valamelyik érintett gyermek azt *követően* kezdte meg tanulmányait, hogy az egykori migráns munkavállaló szülő elhagyta a fogadó tagállamot, „az oktatásban való részvétellel kapcsolatos egyenlő bánásmóddhoz való jog nem korlátozódik a migráns munkavállalók gyermekeire. E jog a *volt* migráns munkavállalók gyermekeire is alkalmazandó”⁶².

136. Ebből az ítélkezési gyakorlatból tehát vitathatatlanul kitűnik, hogy az 1612/68 rendelet 12. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a gyermeket és következőképpen a felette felügyeletet gyakorló szülőt megilleti a fogadó tagállamban való tartózkodás joga, amennyiben az uniós polgársággal rendelkező és korábban e tagállamban dolgozó szülő azt megelőzően elhagyja ezt a tagállamot, hogy a gyermek ott megkezdene a tanulmányait.

137. Az 1612/68 rendelet 12. cikkének ez az értelmezése egyébként összhangban áll azzal az elvvel, amely szerint ezt a rendelkezést „nem lehet megszorítóan értelmezni [...], és nem szabad semmilyen esetben sem megfosztani hatékony érvényesülésétől”⁶³.

138. Mindenesetre hozzáteszem, hogy az Alarape és Tijani ítélet (C-529/11, EU:C:2013:290) alapjául szolgáló ügy körülményeiből az következik, hogy a fent hivatkozott elvek azokra a harmadik országbeli állampolgárokra is alkalmazandók, akik az uniós polgárok felmenői.

VI – Véggöveztetések

139. A fenti megfontolások alapján azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (fellebbviteli bíróság [Anglia és Wales] [polgári tanács]) által előterjesztett kérdésekre a következőképpen válaszoljon:

- „1) Amennyiben a házasság felbontására családon belüli erőszakot követően kerül sor, az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2004. április 29-i 2004/38/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 13. cikke (2) bekezdése első albekezdésének c) pontja a harmadik ország állampolgárságával rendelkező személyt az ezen irányelv 7. cikkének (1) bekezdése alapján megillető személyes tartózkodási jog megőrzéséhez nem követeli meg azt, hogy az az európai uniós polgár, aki harmadik országbeli állampolgár házastársa, e rendelkezésnek megfelelően maga is a fogadó tagállam területén tartózkodjon a házasság felbontásának időpontjában.
- 2) Az EUMSZ 20. cikket és az EUMSZ 21. cikket úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes, ha egy tagállam egy harmadik országbeli állampolgártól megtagadja a területén való tartózkodás jogát, noha e személy kizárólagos szülői felügyeleti jogot gyakorol azon uniós polgársággal rendelkező gyermekek felett, akik születésüktől fogva vele együtt ebben a tagállamban tartózkodnak anélkül, hogy ennek a tagállamnak az állampolgárságával rendelkezzenek, és a szabad mozgáshoz való jogukat gyakorolták volna, amennyiben ezek az uniós polgárok megfelelnek a 2004/38 irányelvben foglalt feltételeknek, vagy ennek hiányában az ilyen megtagadás ténylegesen megfosztja ezeket a polgárokat az uniós polgárság jogállása által biztosított jogok lényegének tényleges gyakorlásától, amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell vizsgálnia az ügy valamennyi körülményének figyelembevételével. Ha bírósági úton megállapításra került, hogy az érintett uniós polgárok

62 — Ibrahim és Secretary of State for the Home Department ítélet (C-310/08, EU:C:2010:80, 39. pont). Kiemelés tőlem.

63 — Baumbast és R ítélet (C-413/99, EU:C:2002:493, 73. pont).

kitoloncolása sértené az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. cikkét vagy az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én aláírt európai egyezmény 8. cikkének (1) bekezdését, a nemzeti bíróságnak azt figyelembe kell vennie.

- 3) A munkavállalók Közösségen belüli szabad mozgásáról szóló, 1968. október 15-i 1612/68/EGK tanácsi rendelet 12. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a gyermeket, és következésképpen a felette felügyeletet gyakorló szülőt megilleti a fogadó tagállamban való tartózkodás joga, amennyiben az uniós polgársággal rendelkező és korábban e tagállamban dolgozó szülő azt megelőzően elhagyja ezt a tagállamot, hogy a gyermek ott megkezdjené a tanulmányait.”